

Wymarłe gatunki ssaków

Czerwona księga gatunków zagrożonych

Kategoria zagrożenia IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody) jest miarą, która ocenia stopień zagrożenia gatunków oraz określa ich stan populacji. Klasyfikacja ta wykorzystuje skalę, która jest używana do określenia statusu ochronnego dla każdego gatunku, a także pomaga w monitorowaniu jego populacji na całym świecie. Klasyfikacja IUCN obejmuje siedem kategorii, które przedstawiają różne poziomy zagrożenia, a każda z nich jest zdefiniowana z uwzględnieniem specyficznych kryteriów dotyczących populacji, obszarów występowania i tendencji zmian liczebności.

EX	wymarłe (<i>extinct</i>), oznaczane znakiem †. Kategoria dotyczy gatunków, dla których wiadomo, że wymarły wszystkie osobniki do nich należące w skali globalnej. Gatunki wymarłe w skali regionalnej lub poszczególnych państw zalicza się do kategorii RE – regionalnie wymarłych (<i>regionally extinct</i>) ^[3] .
EW	wymarłe na wolności (<i>extinct in the wild</i>) – wymarłe w stanie dzikim – pojedyncze okazy, czy nawet populacje mogą żyć jeszcze w hodowlach i ogrodach zoologicznych.
CR	krytycznie zagrożone (<i>critically endangered</i>) – najbardziej zagrożone gatunki.
EN	zagrożone (<i>endangered</i>) – przypisuje się im wysokie ryzyko wymarcia w niedalekiej przyszłości.
VU	narażone (<i>vulnerable</i>) – gatunki, które mogą wymrzeć stosunkowo niedługo, choć nie tak szybko jak zagrożone.
NT	bliskie zagrożenia (<i>near threatened</i>) – gatunki bliskie zaliczenia do poprzedniej kategorii, ale jeszcze się do niej nie kwalifikujące.
LC	najmniejszej troski (<i>least concern</i>) – gatunki niespełniające kryteriów kwalifikujących do którejś z kategorii zagrożenia lub bliskiego zagrożenia. Należą tu gatunki pospolite, szeroko rozprzestrzenione.

Mamut EX

Mamut to ogromny, wymarły ssak z rodziny słoniowatych, żyjący podczas plejstocenu. Charakteryzował się długimi, zakrzywionymi kłami, masywnym ciałem sięgającym nawet 4 metry wysokości i ważącym ponad 6 ton. Głównym gatunkiem był właściwy mamut stepowy (*Mammuthus trogontherii*) oraz mamut włochaty (*Mammuthus primigenius*), przystosowane do chłodniejszych klimatów.

Mamuty żyły na obszarach Eurazji, Ameryki Północnej i Środkowej. Były roślinożercami, pasącymi się na trawach, ziołach i liściach. Ich wymarcie, około 10 000 lat temu, częściowo przypisuje się zmianom klimatycznym i polowaniom przez wczesnych ludzi.

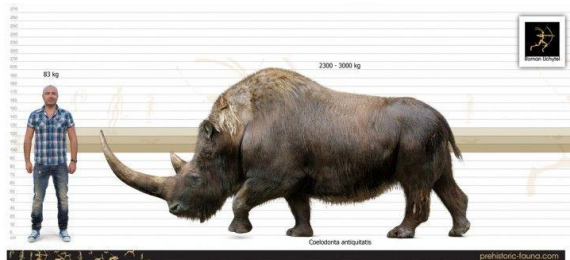
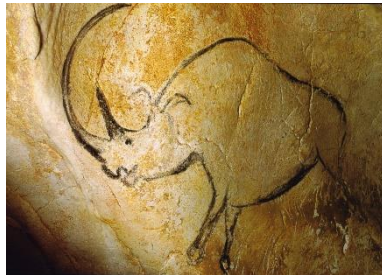
Niewielka populacja mamutów istniała na Wyspie Wrangla do ok. 2000 r. p.n.e.

Nosorożec włochaty EX

Nosorożec włochaty, to wymarły gatunek kopalnego nosorożca, który zamieszkiwał Eurazję podczas plejstocenu, około 350 000 lat temu do około 10 000 lat temu. Był to zwierzę o imponującej sylwetce, osiągające długość około 5 metrów i masę ok 3.5 ton. Charakteryzował się gęstym futrem, które służyło jako izolacja w zimnych warunkach epoki lodowcowej.

Był roślinożerny, a jego głównym pożywieniem były trawy. Miał ogromny rogowy czubek na nosie, który prawdopodobnie wykorzystywał do przemieszczania śniegu w poszukiwaniu pożywienia.

Współczesne badania sugerują, że jego wymarcie mogło być związane z klimatycznymi zmianami, polowaniami przez ludzi prehistorycznych oraz konkurencją z innymi gatunkami.

Lew jaskiniowy EX

Panthera spelaea to wymarły gatunek lwa żyjący podczas plejstocenu, około 300 000 lat temu do 10 000 lat temu. Był to imponujący drapieżnik o znacznych rozmiarach, **przypominający dzisiejszego lwa, lecz adaptowany do życia w zimnych warunkach epoki lodowcowej**. Jego skamieniałości często odkrywano w jaskiniach, co przyczyniło się do nadania mu nazwy "jaskiniowy lew".

Malowidło naskalne z Jaskini Chauveta

Polował głównie na duże ssaki, takie jak renifery czy nawet mamuty. Jego wymarcie przypisuje się głównie zmianom klimatycznym, zmniejszeniu populacji ofiar oraz presji ze strony wczesnych ludzi, którzy mogli polować na te zwierzęta.

Występował głównie w Eurazji podczas plejstocenu, zajmując obszary od Europy po Syberię. Jego szczątki znaleziono głównie w jaskiniach, co sugeruje, że preferował takie środowisko jako schronienie lub miejsce rozrodu

Niedźwiedź jaskiniowy EX

Niedźwiedź jaskiniowy, znany jako *Ursus spelaeus*, był dużym drapieżnikiem żyjącym w Europie i Azji podczas plejstocenu, około 300 000 lat temu do 27 000 lat temu. Ten imponujący niedźwiedź miał masywne ciało i osiągał około 3,5 metra długości, był adaptowany do życia w chłodnych klimatach epoki lodowcowej. Jego szczątki często odkrywano w jaskiniach, stąd jego nazwa.

Niedźwiedź jaskiniowy był roślinożerny ale żywił się głównie trawami i roślinami zielnymi, świadczą o tym jego zęby trzonowe.

Wymarcie niedźwiedzia jaskiniowego związane jest ze zmianami klimatycznymi, redukcją naturalnych siedlisk.

Szkielet niedźwiedzia jaskiniowego w Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie

W wyniku analiz przeprowadzonych przez zespół badawczy Barłowa et al. (2018) stwierdzono, że w okresie plejstocenu miało miejsce krzyżowanie się niedźwiedzi jaskiniowych z niedźwiedziami brunatnymi. Te badania sugerują, że współcześnie istniejące niedźwiedzie brunatne są w rzeczywistości potomkami owych krzyżówek.

Jeleń olbrzymi EX

Jeden z największych jeleni w historii, żyjący podczas plejstocenu.

Wzrost do 2,1 metra w kłębie i masa ciała 540-700 kg.

Posiadał największe poroże wśród jeleniowatych: rozpiętość do 3,65 metra i wagę do 40 kg.

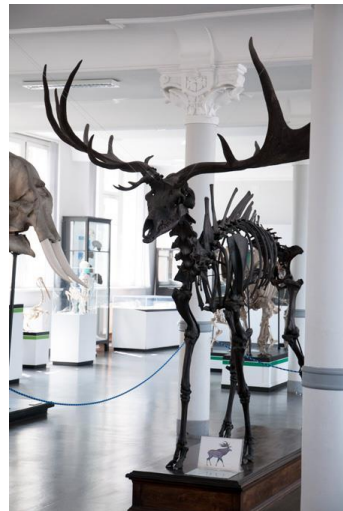
Zasięg występowania:

Europa, północna Afryka, północna Azja.

Szczątki datowane na ok. 400 tys. lat temu do 7700 lat temu.

Naskalne malowidła w jaskiniach Lascaux we Francji.

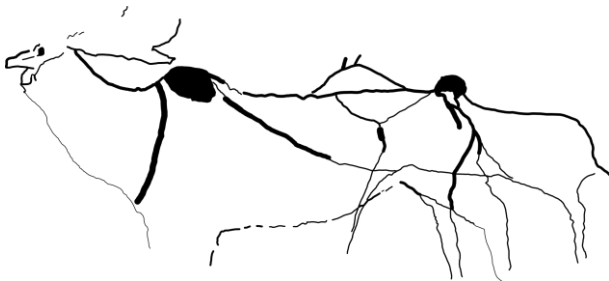
Szkielet jelenia olbrzymiego w Irlandzkim muzeum

Jeleń olbrzymi

Dlaczego wyginął?

Teorie: ogromne poroże uniemożliwiające normalne funkcjonowanie; zmiany klimatyczne i niedobór pełnowartościowego pożywienia; wpływ działań ludzkich. Znane ludziom pierwotnym, widoczne na naskalnych malowidłach.

Wiele hipotez łączących m.in. ogromne poroże, zmiany klimatyczne i wpływ człowieka na wymarcie tego imponującego gatunku.

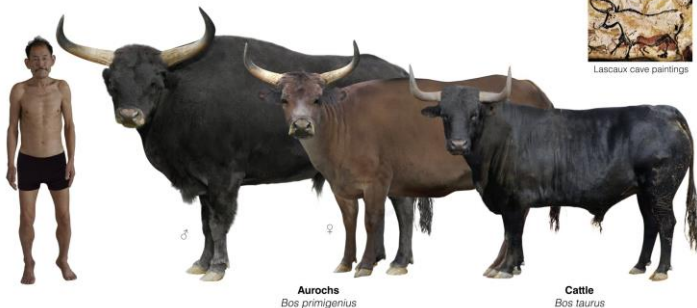
Rysunek sztuki jaskiniowej z Grotte de Cougnac we Francji przedstawiający polowanie na jelenie ok. 25 000-19 000 lat

Tur Leśny EX

Co to za zwierzę ?

to historyczny przodek współczesnego bydła domowego. Jest to gatunek bydła dzikiego, który został udomowiony i zapoczątkował hodowlę bydła.

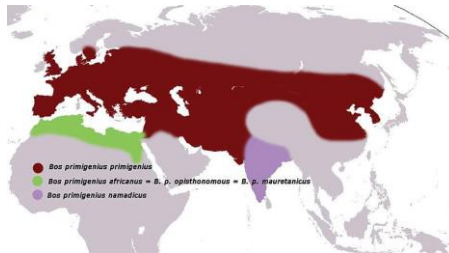
Charakterystyka Fizyczna: Tur był większy od współczesnego bydła domowego. Miał imponujące rogi i znaczącą siłę fizyczną. Jego wygląd miał wiele wspólnego z dzisiejszymi rasami bydła.

Występowanie: Ssak ten żył w lasach na obszarze Europy, Azji i Afryki.

Tur w malowidle naskalnym, Francja

Historia i Udomowienie: *Bos primigenius* został udomowiony około 10 000 lat temu w obszarze dzisiejszego Bliskiego Wschodu. Proces ten zapoczątkował rewolucję neolityczną, prowadząc do rozwoju rolnictwa i stałego osadnictwa.

Rola w Historii: Tur miał ogromny wpływ na rozwój ludzkości poprzez zapewnienie mięsa, mleka, skóry i siły roboczej. Jego udomowienie było punktem zwrotnym w historii ludzkości, umożliwiając rozwój osadnictwa i handlu.

Ostatni rodzimy tur padł w
Puszczy Jaktorowskiej w 1627
roku.

[Chcesz wiedzieć więcej ?](#)

Ilustracja z książki Zygmunta Herbersteina wydanej w 1556 roku

Tarpan EX

Charakterystyka Tarpna

Tarpan to wymarły gatunek konia, zamieszkujący dawniej otwarte stepowe obszary Europy. Był niewielki (ok. 130 cm), o lekkiej budowie ciała, charakterystycznej, myszatej sierści i typowej dla koni prymitywnych ciemnej pręgi wzdłuż grzbietu. Ogon i grzywę miał czarną, przy czym grzywa była krótka i stercząca na podobieństwo grzyw koni fiordzkich. Z dawnych opisów wynika, że tarpány były płochliwe, trudny do oswojenia, szybki i zwinny.

Potomek dzikich tarpanów konik polski, z wyglądu bardzo podobny do swojego przodka

Tarpan

Historia i Wyginiecie

Tarpany żyły na stepach Europy Wschodniej do XIX wieku. Były one obiektem polowań i źródłem mięsa. Ostatni przedstawiciel tego gatunku został zabity na Ukrainie w roku 1879 lub 1880, inne źródła podają rok 1918 lub 1919. Niezaprzeczalnym faktem jest, że ostatni tarpan trzymany w niewoli padł w 1887 w moskiewskim zoo.

Jedynе znane zdjęcie żywego tarpana (ale okaz prawdopodobnie nie jest czysty gatunkowo), wykonane w końcu XIX wieku w moskiewskim zoo

Tarpan

Reintrodukcja dzięki działaniom Tadeusza Vetulaniego

W 1808 roku z powodu panującej biedy tarpany ze zwierzyńca Zamojskich zostały rozdane okolicznym chłopom. Tam, w wyniku krzyżowania z lokalnymi końmi, wykształciła się rasa nazwana przez prof. Tadeusza Vetulaniego konikiem polskim. Naukowiec ten rozpoczął w 1936 roku pracę nad odtworzeniem dzikich tarpanów leśnych w Puszczy Białowieskiej na bazie koników polskich. Hodowla została jednak zniszczona w czasie II wojny światowej, a część koników wywieziono do Niemiec.

Ludwik Remiszewski (Powiatowy Lekarz Weterynarii w Biłgoraju) i prof. Tadeusz Vetulani z konikami polskimi, okres międzywojenny

[Konik Polski - polskie dziedzictwo](#)
[Film YT](#)

Norka europejska CR

Norka europejska (*Mustela lutreola*)

to gatunek drapieżnego ssaka z rodziny łasicowatych.

Naturalny obszar występowania obejmuje Europę i obszary Azji, preferuje obszary wilgotne, takie jak tereny bagiennego lasu i łąki.

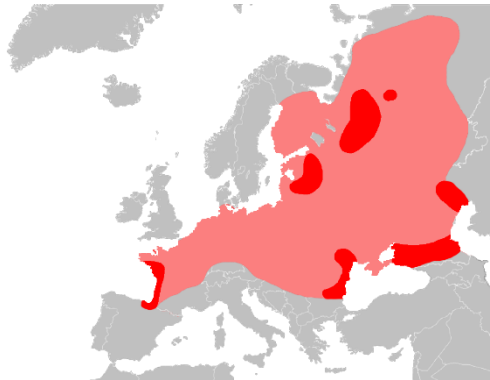

Norka europejska

W Polsce Norka jest **krytycznie zagrożona wyginieciem.**

Programy ochrony i reintrodukcji przyczyniają się do odbudowy populacji w określonych obszarach, takich jak Bory Dolnośląskie.

Wdrażane są działania mające na celu ochronę i przywrócenie naturalnych siedlisk dla tego gatunku.

■ zasięg obecny

■ zasięg historyczny

Norka europejska Przyczyny wymierania

- 1. Polowania na futro:** Norki europejskie były regularnie polowane ze względu na cenione futro, co negatywnie wpłynęło na ich populację.
- 2. Środowisko naturalne:** Przekształcenia środowiska, takie jak regulacje rzek czy osuszanie bagien od czasów rewolucji przemysłowej, negatywnie wpłynęły na ich siedliska.
- 3. Rywalizacja z innymi gatunkami:** Spadek liczebności norki europejskiej w Finlandii korelował z wzrostem liczebności tchórza. Dodatkowo, sprowadzenie do Europy norki amerykańskiej spowodowało konkurencję o siedliska, a silniejsza norka amerykańska wypierała norki europejskie z ich terenów, ze względu na wyższą agresywność i większą zdolność do reprodukcji.

Suseł moręgowany UV

Suseł moręgowany jest gryzoniem z rodziny wiewiórkowatych, charakteryzującym się drobną budową ciała o długości 19-23 cm, ma smukłą budowę i duże, wyraźne oczy, umiejscowione na szczycie głowy, pozwalające na doskonały wzrok na otwartych przestrzeniach.

Ubarwienie futra: Ubarwienie grzbietowe jest szarozółte, z nieregularnymi plamkami, w kontraście do innych gatunków susłów, jak susła perełkowany, który żyje na terenach wschodnich.

Tryb życia i cechy anatomiczne: Te zwierzęta prowadzą stadny tryb życia, zakładając kolonie liczące zwykle od 20 do 200 osobników. Posiadają dobrze rozwinięte kończyny z ostrymi pazurami, umożliwiające kopanie korytarzy, a ich słupkowanie służy do obserwacji otaczającego terenu i wykrywania potencjalnych zagrożeń.

Suseł dlaczego wymarł ?

1. Zmiany w gospodarowaniu gruntami: Po II wojnie światowej nastąpiła diametralna zmiana w sposobie gospodarowania gruntami, z porzuceniem wypasu na rzecz hodowli zwierząt zamkniętych w halach i zanikiem hodowli owiec, prowadzących do zastąpienia pastwisk uprawami zbóż. Taka zmiana spowodowała zniszczenie naturalnych siedlisk susełów.

2. Zniszczenie siedlisk: Ziemię zaorywano niszcząc kolonie susełów, a te, które przetrwały, przeprowadziły się na obszary przyległe, jednak brakowało im odpowiednich siedlisk. Upowszechniła się sukcesja leśna na opuszczonych terenach, zniszczonych przez zabudowę lub zalesienie.

3. Historia i ekspansja: Suseły zaczęły się rozprzestrzeniać na Śląsku w XVIII lub XIX wieku, głównie po wycinaniu lasów na rzecz łąk i muraw. Ich zanik i wycofywanie się rozpoczęło w latach dwudziestych XX wieku, a do lat sześćdziesiątych większość populacji zniknęła na Dolnym Śląsku i innych obszarach z powodu zaorywania siedlisk. Ostatnie populacje zniknęły na Opolszczyźnie w latach 80. XX wieku.

Susł wielki powrót

1.Reintrodukcja susłów: Lokalne organizacje przyrodnicze podjęły inicjatywę przywrócenia susłów do środowiska po około 20 latach od ich **całkowitego wymarcia**. Proces reintrodukcji rozpoczął się poprzez założenie kontrolowanych kolonii z osobników pozyskanych z ogrodów zoologicznych i pobliskich populacji w Europie, z wybranymi miejscami do wypuszczenia susłów na terenach Opolszczyzny i Dolnego Śląska.

2.Rezerwat Ruskie Łąki: Rezerwat społeczny Ruskie Łąki na Dolnym Śląsku jest jednym z miejsc udanej reintrodukcji susła. Obszar ten, liczący 51,84 ha, stanowi miejsce skupiające zróżnicowane siedliska, takie jak obszary leśne i łąkowe. Obszar ten stanowi siedlisko dla susłów oraz różnorodnych gatunków motyli, ptaków i roślin chronionych.

3.Zagrożenia i ochrona: W celu ochrony susłów zamontowano ogrodzenia, aby ograniczyć dostęp na ich łąki, ale jednocześnie zbudowano wieżę obserwacyjną dla obserwacji tych rzadkich zwierząt. Jednak modernizacja dróg, zwłaszcza asfaltowanie drogi prowadzącej przez ich siedliska, może stanowić zagrożenie dla susłów, ponieważ zwiększy się ruch pojazdów, zwiększając ryzyko potrącenia tych zwierząt.

Wymieranie ssaków na terenach Polski

Niedźwiedź jaskiniowy

Wyginiecie ok. 27000 lat temu

Nosorożec włochaty

Wyginiecie ok. 10000 lat temu

Lew jaskiniowy

Wyginiecie ok. 10000 lat temu

Jeleń olbrzymi

Wyginiecie około 7700 lat temu

Mamut

Wyginiecie mamutów nastąpiło około 10k lat temu ostatnie osobniki ok 2000 lat p.n.e.

Tur leśny

Ostatni zginął Puszcza Jaktorowska w 1627 roku

Tarpan

Ostatni osobnik w moskiewskim zoo zginął w 1887 roku

Norka europejska

Ostatni raz widziano na Warmii w 1926 roku

Suset morągowany

Wyginiecie 1980 rok
Z sukcesem reintrodukowano

Bibliografia:

1. <http://ostoja-szczecinek.pl/wp-content/uploads/2013/10/Bos-primigenius.pdf>
2. <https://de.wikipedia.org/wiki/Auerochse>
3. <https://webcitation.org/6D27t7Y1L?url=http://www.rhinos.org/rhinos/extinct-woolly-rhino>
4. <https://www.britannica.com/animal/woolly-rhinoceros>
5. <https://historiamniejznanaizapomniana.wordpress.com/2015/08/26/wielkie-lwy-jaskiniowe-z-baszkirii/>
6. Andrzej L. Ruprecht, Ssaki czwartorzędu Białostocczyny - podsumowanie badań
7. <http://www.muzeum-przyrodnicze.uni.wroc.pl/index.php?go=ciekawe-eksponaty-jelen-olbrzymi>
8. [https://pl.wikipedia.org/wiki/Tarpan_\(ko%C5%84\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Tarpan_(ko%C5%84))
9. <https://www.stajniatrot.pl/texts/mondre/tarpany.html>
10. https://pl.wikipedia.org/wiki/Konik_polski
11. <https://www.ekologia.pl/srodowisko/przyroda/norka-europejska-opis-wystepowanie-i-zdjecia-zwierze-norka-europejska-ciekawostki,27125.html>
12. https://cbr.gov.pl/rme-archiwum/2010/rme40/dane/6_2.html
13. <https://przyrodniczo.pl/fauna/susel-moregowany/>
14. <https://www.salamandra.org.pl/osusle.html>
15. <https://www.iop.krakow.pl/Ssaki/gatunek/58>
16. <https://www.flaticon.com/>
17. <https://pl.freepik.com/>

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Lubuskiego
Koordynator : Agnieszka Szmatowicz